

Nr 202.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående nedskrivning av vissa från kraftledningslånafonden beviljade lån m. m.; given Stockholms slott den 2 mars 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet.

Sedan länsstyrelsen i Värmlands län, i anledning av därom gjord framställning från de tio elektriska distributionsföreningarna inom Näs härad i Värmland, i skrivelse den 23 november 1925 hos Kungl. Maj:t hemställt om vissa åtgärder för lindring av de ekonomiska svårigheter, vari nämnda föreningar kommit såsom en följd av de höga kostnaderna för elektrifieringen, uppdrog Kungl. Maj:t den 28 maj 1926 på kommunikationsdepartementets föredragning åt vattenfallsstyrelsen att verkställa utred-

Ifrågasatta nedskrivnings- åtgärder beträffande vissa elektriska distributionsföreningar inom Näs härad i Värmlands län.

ning i ärendet i samråd med representanter för länsstyrelsen, vederbörande föreningar samt dessas långgivare, ävensom att, i den mån så erfordrades för genomförande av föreslagna åtgärder, underställa desamma Kungl. Maj:ts prövning.

Den 18 oktober 1926 avgav vattenfallsstyrelsen den sålunda anbefallda utredningen, vari särskilt förordades vidtagande av vissa föreslagna rekonstruktionsåtgärder i fråga om den hårdast betryckta av de ifrågavarande föreningarna, nämligen Ölserud—Millesviks elektriska distributionsförening.

Sedan nämnda förening i skrivelse den 19 november 1926 hemställt om nedskrivning av föreningens skuld till kraftledningslånefonden m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vattenfallsstyrelsens förslag, tillstyrktes framställningen av länsstyrelsen i Värmlands län den 30 november 1926 och av vattenfallsstyrelsen den 14 december 1926.

Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen, vilka i anledning av remiss avgåvo yttrande i ärendet den 23 februari 1927, framhöllo emellertid de betänkligheter, som en nedskrivning utan vidare av utlämnade statslån måste anses innebära med hänsyn till den prejudicierande verkan en sådan åtgärd kunde befaras komma att utöva, och de krav på avskrivning av låneskulder ej endast till kraftledningslånefonden utan även till åtskilliga andra av statens utlåningsfonder, som den kunde komma att medföra. Ämbetsverken hemställde därför dels om en kompletterande utredning, omfattande samtliga de elektriska föreningarnas på Värmlandsnäs ekonomiska svårigheter och lämpliga åtgärder för dessas avhjälpande, dels ock, i avvaktan på resultatet av denna utredning, om viss provisorisk nedsättning av kraftavgifterna för Ölserud—Millesviks elektriska distributionsförening under förutsättning av vissa åtgärder från föreningens sida för nedbringandet av dess skuld.

Sedan vattenfallsstyrelsen i anledning härav den 8 mars 1927 avgivit förnyat yttrande, har Kungl. Maj:t genom brev den 8 april 1927 anbefallt *kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, statskontoret och vattenfallsstyrelsen* att gemensamt *dels* i den utsträckning, vartill förhållandena kunde giva anledning, i samråd med länsstyrelsen och vederbörande fordringsägare föranstalta om en kompletterande utredning, i anslutning till vad som av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i förutnämnda utlåtande ifrågasatts, rörande de elektriska distributionsföreningarnas inom Näs härad i Värmlands län och särskilt Ölserud—Millesviks elektriska distributionsförenings ekonomi samt lämpliga åtgärder till avhjälpande av i sådant hänseende uppkomna svårigheter, *dels ock* med ledning av föreliggande material åvägabringa en summarisk allmän översikt beträffande övriga i landet varande statsunderstödda elektriska distributionsföreningars ekonomiska ställning.

De fyra ämbetsverken hava med skrivelse, som inkom till jordbruksdepartementet den 3 februari 1928, överlämnat ifrågavarande utredning.

Till fullgörande av den del av den sålunda anbefallda utredningen, som avsåge de elektriska distributionsföreningarna inom Näs härad av Värmlands län, hade, framhålla ämbetsverken inledningsvis, representanter för kommerskollegium, statskontoret och vattenfallsstyrelsen tillika med representant för länsstyrelsen vid allmänna sammanträden i respektive orter med de föreningar inom Näs härad, vilkas ekonomi befunnits vara i det läge, att särskilda saneringsåtgärder ansetts nödiga, lämnat dessa förenings styrelser och medlemmar tillfälle att framföra sina allmänna synpunkter och önskemål i sådant syfte. Vidare hade vid upprepade besök av representanter för ämbetsverken respektive förenings ekonomiska ställning och de lämpliga och möjliga mått och steg, som kunde ifrågakomma till upphjälpande därav, i detalj granskats och diskuterats med samtliga förenings styrelseledamöter.

Av ämbetsverkens nämnda skrivelse inhämtas vidare följande.

Till en början ville ämbetsverken erinra därom att, såsom särskilt framhållits av länsstyrelsen och som även konstaterats i vattenfallsstyrelsens utlåtande den 14 december 1926, de allmänna ekonomiska förhållandena, särskilt för jordbruksnäringens vidkommande, inom vissa delar av Näs härad till följd av åtskilliga samverkande omständigheter vore synnerligen tryckta. Speciellt gällde detta i fråga om de i östra delarna av Värmlandnäs belägna socknarna Eskilsäter, Millesvik och Ölserud, där avsättningsförhållandena för jordbrukets produkter vore relativt ogynnsamma och skogstillgångarna till följd av tidigare överavverkning i hög grad reducerade. Av bilagt utlåtande från Värmlands läns hushållningssällskaps jordbrukskonsulent framginge, att arrendevärdet för egendomar inom nämnda socknar för närvarande utgjorde endast 12 à 15 kronor per hektar odlad jord, medan samma värde inom häradets norra delar, där avsättningsförhållandena vore gynnsammare, uppginge till 15 à 20 kronor per hektar sådan jord.

Härtill komme det ekonomiska tryck, som elektrifieringskostnaderna medfört. De för distributionen erforderliga anläggningarna hade tillkommit under utpräglad dyrtid, åren 1919—1921, och till följd härav hade såväl det av vattenfallsstyrelsen anlagda bygdenätet som ock föreningsarnas egna ortsnät i motsvarande grad fördyrats. Anläggningskostnaderna för föreningsarnas nät hade dessutom kommit att i åtskillig grad uppdrivas genom mindre ekonomiskt erfaren och sakkunnig ledning vid utbyggandet. Resultatet av allt detta hade blivit, att de fasta kostnaderna för distributionsnätets förrentning och amortering tillika med utgifterna för själva energien i åtskilliga fall nådde upp till belopp, som betydligt överstege respektive egendomens arrendevärde.

Under angivna förhållanden vore den skuldsättning av egendomarna, som elektrifieringen medfört, uppenbarligen synnerligen betungande och hade i förening med de erforderliga energiavgifterna lett till, att några av de elektriska distributionsföreningarna mistat en stor del av sina medlemmar — vare sig genom dessas insolvens eller genom frivilligt utträde efter erläggande av den fastställda andelsavgiften — samt att möjligheterna för utveckling genom anslutning av nya medlemmar i åtskilliga fall så gott som helt avskurits.

Det torde böra framhållas, att vattenfallsstyrelsen under de gångna åren redan vidtagit ett flertal åtgärder för att stöda elektrifieringen inom Värm-

landsnäs. Bland annat hade styrelsen, utöver de under samma tid genomförda, generella taxenedsättningarna — innefattande nedsättning av avgiften för bottenkraften till 200 kronor samt av taxan för levererad energi till 3.5 öre per kwt under sommarperioden —, medgivit vissa särskilda taxesänkningar åt Värmlandsnäsföreningarna. Sälunda hade styrelsen nedsatt taxan för levererad energi från 7 till högst 6 öre (under sommarperioden vore som nämnt gällande ett pris av 3.5 öre) samt bundit denna nedsättning för en tidrymd av 10 år. Skulle inom nämnda tid taxorna inom andra av styrelsens distributionsområden, tillhörande det s. k. centralblocket, komma att generellt nedsättas under nu nämnda gräns, komme de ifrågavarande föreningarna givetvis jämväl att tillgodonjuta sådan nedsättning. Vidare vore avsikten att från och med den 1 januari 1928 inom Värmlandsnäsföreningarna sänka avgiften per beräknad anslutningsandel till 2 kronor. Vissa av de krav på lättnader, vilka framställt i förutberörda skrivelse av den 23 november 1925 från länsstyrelsen i Värmlands län, hade härigenom redan blivit tillgodosedda.

Emellertid hade dessa åtgärder ej visat sig tillräckliga, med hänsyn till den vissa föreningar ävilande skuldbördan, för att bringa jämvikt i ekonomin. Då vattenfallsstyrelsen av principiella skäl bestämt motsatt sig ytterligare prisnedsättningar å kraften, enär de av styrelsen beräknade självkostnaderna redan underskridits och då för övrigt de sämst ställda föreningsarna, enligt vad som framginge av utredningarna, knappast enbart genom sänkning av kraftpriset torde kunna räddas, funne ämbetsverken det oundgängligen nödvändigt, med hänsyn såväl till ortsförhållandena som till statens egna intressen såsom långgivare och kraftleverantör, att särskilda åtgärder vidtoges från statens sida för att reda upp de ifrågavarande föreningarnas ekonomi och möjliggöra en sundare utveckling i framtiden.

De åtgärder, som i sådant hänseende syntes böra ifrågakomma, vore nedskrivning i vissa fall av statens fordringar dels å lån från kraftledningslänefonden utlämnade genom statskontoret, dels å vissa resterande energiavgifter och direkta lån från vattenfallsstyrelsen; vissa särskilda lättnader i fråga om beräkningssättet för kraftavgifterna; samt slutligen utsträckning av amorteringstiden för lån och andra dylika åtgärder för lättande av det nuvarande lånetrycket, i vissa fall eventuellt efter överenskommelse och under samverkan med respektive kommuner, där dessa iklätt sig borgensansvar för statslån.

Endast åtgärder av först nämnda slag torde böra nu här närmare beröras, då, såvitt kunde bedömas, övriga antydda mått och steg torde kunna i mån av konstaterat behov vidtagas, antingen av vattenfallsstyrelsen ensam eller av respektive ämbetsverk gemensamt, utan att särskild hänvändelse till Kungl. Maj:t eller riksdagen därför erfordrades.

Det vore ämbetsverkens avsikt att, sedan överenskommelse om dylika åtgärder kunnat träffas på basis av redan gjorda utredningar samt fortsatta förhandlingar från fall till fall med vederbörande intressenter, till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse för de åtgärder, som sålunda ytterligare komme att vidtagas i föreliggande ärende. Därest i samband härmed sådana mått och steg, för vilkas genomförande Kungl. Maj:ts medgivande erfordrades, skulle i andra fall än de nedan nämnda finnas erforderliga, komme jämväl framställning därom att framdeles göras.

Vad anginge nedskrivning å från kraftledningslänefonden utlämnade lån, ansåge ämbetsverken en sådan åtgärd, som ju tillika innebure, att motsvarande belopp skulle hos riksdagen anmälas till täckning av fondens för-

lust genom anslagsmedel, endast böra ifrågakomma i de fall, där med hänsyn till såväl den läntagande föreningens egen ställning som beskaffenheten av den för lånet ställda säkerheten förlusten kunde anses, sakligt sett, redan konstaterad. Ett efterskänkande av skuld till nämnda fond i andra fall än de nämnda syntes nämligen, med hänsyn till de konsekvenser en dylik åtgärd kunde befaras medföra i övriga jämförliga fall, icke kunna förordas. Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen hänvisade i sådant avseende till vad som anförts i ämbetsverkens gemensamma yttrande den 10 november 1927 angående viss avskrivning av lån utlämnade från linberedninglånefonden (yttrandet i huvudsak intaget i prop. nr 166 till innevarande års riksdag).

Nyss nämnda villkor för nedskrivning av lånefordran från kraftledningslånefonden syntes ämbetsverken förutsätta, att vederbörande förening trädde i konkurs och, sedan dess insolvens sålunda konstaterats, uppgörelse träffades enligt viss på förhand uppgjord plan. I denna plan borde ingå jämväl visst avtal — dock utan konkurs — i fråga om borgensmännen för föreningens lån. Sistnämnda uppgörelse föresloges baserad på i föreliggande fall gjorda utredningar i fråga om varje särskild person rörande de belopp, som borgensmännen utan att drivas till ekonomisk ruin ansåges skäligen kunna prestera till avlösning av sitt borgensansvar. Ämbetsverken ansåge av deras utredningar framgå, att genom ett konkursförfarande utan föregående uppgörelse förlusten för statens del sannolikt skulle bliva större än vad vid ett genomförande av nedan angivna rekonstruktionsförslag bleve fallet.

Då det för föreningarnas framtida utvecklingsmöjligheter vore av synnerlig vikt och betydelse att bibehålla den pådrivande faktor, som borgensmännens egna intresse i sådant hänseende kunde anses innebära, hade ämbetsverken tänkt sig, att de rekonstruerade föreningarna, sedan desamma nått en viss utveckling och ekonomisk stabilitet, skulle kunna lämna borgensmännen möjlighet till ersättning för den lidna förlusten.

I bifogad tablå lämnades en översikt över samtliga föreningar å Värmlandsnäs, med angivande av deras skulder jämte därför ställd säkerhet, beräknade tillgångar och antalet andelar, allt per 30 september 1927, enligt den nu verkställda utredningen. Såsom därav framginge, vore det företrädesvis föreningarna i Ölserud—Millesvik, Eskilsäter, Bro, By och Botilsäter, som vore i verkligt större eller mindre ekonomiskt trångmål.

Under ovan angivna förutsättningar ansåge ämbetsverken emellertid nedskrivningarna å lån, utlämnade från kraftledningslånefonden till de elektriska distributionsföreningarna å Värmlandsnäs, böra inskränkas till de lån, som lämnats Ölserud—Millesviks och Eskilsäters elektriska föreningar.

Beträffande de rekonstruktions- och övriga åtgärder, som föresloges i fråga om nämnda föreningar, hänvisades till bifogad, av byrådirektören i vattenfallsstyrelsen H. Edholm i samråd med representanter för kommerskollegium och statskontoret uppgjorda, detaljerade utredningar och förslag.

I fråga om Ölserud—Millesviksföreningen innebure rekonstruktionsförslaget i huvudsak följande:

1. Genom indrivning av föreningens fordringar och andelsbevis samt genom inbetalning från borgensmännen enligt det följande beräknades inflyta minst cirka 23,500 kronor, som efter avsättning av 3,000 kronor till rörelsekapital skulle användas för avbetalning av föreningens skulder, därav lägst omkring 13,000 kronor å statskontorets fordran för kraftledningslånefonden.

Å nämnda fordran, som inklusive upplupna räntor per 30 september 1927 uppginge till 80,713 kronor 72 öre, skulle därefter avskrivas högst 27,700 kronor. Fonden bibehölle en fordran hos den rekonstruerade föreningen, räknat från den 11 juli 1928, av 40,000 kronor, med säkerhet av första in-teckning i nätet. Amorteringstiden för detta lån skulle sättas till 30 år, räknat från tidpunkten för lyftandet av första delen av nuvarande lån, det vill säga den 11 juli 1921, dock så att amorteringsfrihet medgäves under 2 år från och med den 11 juli 1928. Därefter erlades amortering jämte ränta med lika annuiteter under återstående delen av lånetiden.

2. Å vattenfallsstyrelsens och Värmlandsbankens fordringar respektive 19,190 kronor och 20,352 kronor, avskreves tillhopa högst 14,800 kronor.

3. Borgensmännen för föreningens lån betalade tillsammans ett kontant belopp av 10,000 kronor såsom avlösning av sin borgensförbindelse och erhö- lle däremot av den rekonstruerade föreningen en utfästelse om återbetal- ning av nämnda belopp, dock utan ränta, sedan föreningens skulder ned- bringats till högst 15 kronor per medlemsandel ansluten till föreningen.

4. Vattenfallsstyrelsen medgäve en nedsättning av föreningens bygdenäts- avgift till 1,600 kronor vid nuvarande anslutning (beräknad till 800 and- elar) samt utlovade, att nämnda avgift icke komme att höjas under när- maste 10-årsperiod på grund av ökad anslutning till föreningen.

Efter ovannämnda avbetalningar å samt nedskrivning av föreningens skulder och genomförandet av sålunda förutsatta åtgärder ansåge ämbets- verken nödiga förutsättningar föreligga för att föreningens verksamhet och utveckling skulle kunna i det följande fortgå på ett tillfredsställande sätt.

De fasta avgifterna per andel skulle sålunda nedgå till omkring $\frac{1}{4}$ i jämförelse med de under föreningens nuvarande ekonomiska läge erforder- liga. Såväl dessa avgifter som energiavgifterna skulle därjämte komma att ställa sig lägre än det genomsnittliga för övriga till vattenfallsstyrelsens landsbygdsnät anslutna föreningar inom centralblocket. Utsikt skulle dess- utom förefinnas för föreningen att genom anslutning av nya abonnenter ytterligare avsevärt nedbringa de totala strömkostnaderna för föreningens medlemmar var för sig.

I fråga om *Eskilsätters elektriska distributionsförening* innebure förslaget likaledes en rekonstruktion genom träffad uppgörelse, sedan föreningen för fullständigt upprestande av ställningen trätt i konkurs.

I denna uppgörelse skulle ingå, att borgensmännen för föreningens lån befriades från vidare ansvar mot erläggande av ett belopp av 6,000 kronor, varvid tillika skulle förutsättas, att de av den rekonstruerade föreningen, såsom föreslagits i fråga om Ölserud—Millesviksföreningen, erhö- lle en lik- nande utfästelse om återbetalning av nämnda belopp, sedan föreningens skulder nedgått till 15 kronor per andel.

Sedan föreningens fordringar å andelsförbindelser och i övrigt indrivits och de sålunda influtna beloppen, efter reserverande av omkring 1,500 kronor såsom rörelsekapital, på närmare angivet sätt använts till likviderande av skulderna, ansåges en ytterligare avskrivning å dessa med tillhopa 20,900 kronor erforderlig, för att föreningen skulle kunna ernå de nödiga förut- sättningarna för en bättre framtida utveckling. Av dessa avskrivningar skulle 16,800 kronor falla å skulden till kraftledningslänefonden — uppgående in- klusive räntor per 30 september 1927 till 48,891 kronor 73 öre — och 4,100 kronor å föreningens skuld till vattenfallsstyrelsen och Värmlandsbanken gemensamt, uppgående till 15,023 kronor 11 öre.

Den rekonstruerade föreningen skulle medgivas en reduktion å fasta av-

gifter och energitaxa, som ovan angivits i fråga om Ölserud—Millesviksföreningen, likaledes gällande utan förhöjning vid ökad anslutning under en 10-årsperiod framåt, och skulle därjämte medgivas en nedsättning av den kontraktsenliga minimiavgiften.

Efter sålunda genomförd rekonstruktion skulle de fasta avgifterna per andel i föreningen vid nuvarande antal anslutna medlemsandelar och under förutsättning av tillämpning av normal taxa för den förbrukade energien uppgå till cirka 5 kronor per andel mot för närvarande erforderliga 16 kronor, i båda fallen under beräkning att föreningens utgifter inklusive nödigt underhåll och amortering skulle täckas av inkomsterna.

Såsom sammanfattning av det ovan anförda tillstyrkte ämbetsverken, att statskontoret måtte av Kungl. Maj:t bemyndigas att, sedan ovan omförmälda föreningar trätt i konkurs, träffa uppgörelse på förut angivna villkor, innebärande bland annat:

1. *I fråga om Ölserud—Millesviks elektriska förening*; att å föreningens skuld till kraftledningslånefonden avskreves högst 27,700 kronor, samt att borgensmännen för föreningens olika lån befriades från vidare ansvar mot erläggande av ett belopp i ett för allt av 10,000 kronor, att på närmare angivet sätt fördelas mellan fordringsägarna.

2. *I fråga om Eskilsätters elektriska förening*; att å föreningens skuld till kraftledningslånefonden avskreves 16,800 kronor, samt att borgensmännen för föreningens lån befriades från vidare ansvar mot erläggande av ett belopp av 6,000 kronor till fördelning mellan fordringsägarna.

Därest Kungl. Maj:t icke skulle finna sig kunna bifalla ifrågavarande framställning utan ansåge, att densamma borde underställas riksdagens prövning, hemställa ämbetsverken, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd i sådant syfte.

Lantbruksstyrelsen har velat för sin del anförda, att styrelsen, som icke deltagit i uti detta ärende förekomna undersökningar och förhandlingar på platsen, vid det förhållande att samtliga vid ärendets förberedande behandling förekommande olika parter enat sig om här föreliggande förslag, ansett sig kunna vid ärendets slutliga prövning inskränka sig till ett bedömmande av förslaget lämplighet ur kraftledningslånefondens synpunkt.

Till fullgörande i övrigt av den anbefallda utredningen har inom kommerskollegium verkställt en undersökning rörande samtliga de genom statslån från kraftlednings-, respektive elektrifieringslånefonden understödda elektriska distributionsföretagens ekonomiska ställning. Av utredningen i denna del inhämtas bland annat följande.

I följande av ämbetsverken upprättade tabell angivas anläggningskostnad och skuld för grupper av de i detta avseende sämsta och bästa företagen:

Den allmänna ekonomiska ställningen för de genom statslån understödda elektriska distributionsföretagen.

	Antal	Anläggnings- kostnad Kronor	Skuld ^{31/12} 1926 Kronor	% av anläggn.- kostnad
<i>Företag med egen kraftstation.</i>				
De sämsta	10	6,504,000	6,021,000	92.6
De bästa	10	1,240,000	358,000	29
<i>Företag utan egen kraftstation.</i>				
De sämsta	20	2,176,000	2,137,000	98
De bästa	20	2,990,000	805,000	26.8

Av låntagarna hava sålunda 30 st. eller mer än 10 procent av samtliga praktiskt taget hela anläggningskostnaden obetald efter i medeltal 7 års drift, under det att för de 30 bästa företagen den återstående skulden icke uppgår till stort mer än en fjärdedel av anläggningskostnaden. Det framgår även, att av företagen med egna kraftstationer de sämst ställda genomsnittligt äro av väsentligt större omfattning än de bästa.

Såsom allmänt resultat av utredningen har ansetts framgå, att en stor del av distributionsföretagen å landsbygden alltjämt hade stora ekonomiska svårigheter, vilka svårigheter syntes större för de företag, som anlagt egna kraftstationer. Bland de sämre ställda företagen framträdde redan nu åtskilliga, vilka icke kunde tänkas fortbestå, med mindre en betydande del av skulden avlastades. Denna grupp torde komma att ökas med ett ytterligare antal företag, vilka hittills hållits flytande tack vare intressenternas uppoffringar, men vilka i sin nuvarande form vore ekonomiskt ohållbara. Å andra sidan syntes flertalet företag nu hava uppnått ekonomisk stadga och förutsättningar för en gynnsam utveckling i framtiden.

Bland de 275 låntagare, som undersökningen omfattade, vore för närvarande 6 under konkurs, nämligen Godmarks elektriska kraftförening m. b. p. a., Husum, Gustafsors nya kraftaktiebolag, Ljungby, Ytterstafors elektriska aktiebolag, Stannum, Lövstafors elektriska andelsförening m. b. p. a., Geijersdal, Västansjö elektriska andelsförening u. p. a., Fjäl, samt Björnsjöns elektriska förening u. p. a., Björnsjön. Innan konkurserna avslutats och åtgärder för säkerhetens realiserande slutförts, vilket ännu ej skett i något av dessa fall, kunde ej med bestämdhet avgöras, huruvida eller i vilken omfattning förlust därvid komme att åsamkas lånefonderna. För följande två företag torde dock förluster redan nu kunna konstateras, nämligen Gustafsors nya kraftaktiebolag samt Västansjö elektriska andelsförening u. p. a. Sistnämnda förening hade erhållit ett lån från kraftledningslånefonden å ursprungligen 45,000 kronor, av vilket kapitalbelopp återstode oguldet 35,000 kronor.

Genom de båda nyssnämnda företagens konkurser och de två, som enligt ovanstående saneringsförslag motsåges för två föreningar å Värmlandsnäs, samt dessutom en väntad konkurs av Skygge kraftförening u. p. a. torde framhålla ämbetsverken, de sammanlagda kapitalförlusterna för statskontoret (kraftledningslånefonden) kunna överslagsvis uppskattas till omkring 250,000 kronor. Därförutom befunne sig, såsom av utredningen framginge, åtskilliga låntagare hos nämnda fonder i ett ganska betryckt läge, varför man torde böra räkna med möjligheten av framtida ytterligare förluster å utlämnade lån. Storleken av de belopp, varom det i sådant fall kunde komma att röra sig, kunde emellertid nu icke närmare angivas.

Ämbetsverken hava därjämte omnämnt, att för närvarande hos statskontoret läge under utredning frågan om avskrivning av viss del av Råneå elektriska kvarnaktiebolags skuld enligt ett till bolaget från kraftledningslänefonden lämnat lån.

Under erinran om ett tidigare i samband med frågan om antagande av ackordserbjudande beträffande Gustafsfors nya kraftaktiebolag av statskontoret gjort uttalande om önskvärdheten av att Kungl. Maj:t, utan den tidsutdräkt som vore förbunden med ett inhämtande av riksdagens medgivande i hithörande frågor, kunde medgiva ackord — till vilket ärende jag här nedan vill återkomma — hava ämbetsverken hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* lämna statskontoret bemyndigande att på sätt förut angivits medverka vid genomförandet av de ovan föreslagna rekonstruktionsåtgärderna i fråga om Ölserud—Millesviks och Eskilsäters elektriska föreningar, eventuellt efter det riksdagens bifall härtill inhämtats, *dels ock* vidtaga åtgärd för att hos riksdagen utverka bemyndigande för Kungl. Maj:t att för framtiden utan riksdagens hörande pröva och avgöra frågor om antagande av ackord, såväl beträffande lån från kraftledningslänefonden som från andra under statskontorets förvaltning stående utlåningsfonder, i den mån sådana länefonder beröra ämbetsverkens verksamhet.

Gustafsfors kraftaktiebolag bildades år 1918. Aktiekapitalet utgjorde från början 205,000 kronor och utökades sedermera genom preferensaktier till cirka 300,000 kronor. Efter inköp av fastighet med därå befintligt vattenfall anlade bolagat kraftstation samt utbyggde ledningsnät inom ett vidsträckt område i Sunnerbo härad av Kronobergs län. Inberäknat ombyggnader och utvidgningar hava anläggningskostnaderna utgjort för kraftanläggning cirka 390,000 kronor och för distributionsanläggning cirka 410,000 kronor.

Ackord för borgensmän för statslån till Gustafsfors nya kraftaktiebolag.

Bolagets ekonomiska ställning blev inom kort ohållbar. En rekonstruktion genomfördes 1923, varvid ett nytt bolag bildades under namn av Gustafsfors nya kraftaktiebolag. Detta bolag, som hade ett aktiekapital av 100,000 kronor, inköpte det gamla bolagets anläggningar för en summa av 471,000 kronor mot övertagande av skulder till samma belopp. De vidtagna saneringsåtgärderna visade sig dock snart vara otillräckliga, och då bolaget icke kunde återvinna förtroendet hos ortsbefolkningen, försämrades ställningen för varje år. Den 25 juni 1926 avträdde bolagets egendom till konkurs.

Den 17 juni 1927 förrättades exekutiv auktion å konkursboets fastigheter med därå uppförda kraftstationer samt det elektriska ledningsnätet, vilket registrerats å en av dessa fastigheter enligt lagen den 22 juni 1920. Egenheten, vilken härvid försålles för 233,000 kronor, har sedan övertagits av ett för ändamålet bildat bolag, Gustafsfors-Aspholmens kraftaktiebolag, som nu fortsätter rörelsen.

Företaget har beviljats statslån å tillhoppa 310,000 kronor, nämligen dels 110,000 kronor från kraftledningslänefonden enligt kommerskollegii och lantbruksstyrelsens beslut den 28 mars 1922, dels 200,000 kronor från vattenkraftslänefonden enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 juli 1924.

Säkerheten för det senare lånet, vilket enligt Kungl. Maj:ts medgivande numerna övertagits av Gustafsfors-Aspholmens kraftaktiebolag, utgöres av inteckningar å 200,000 kronor, till förmånsrätten liggande närmast efter inteckning med bästa rätt å cirka 8,000 kronor, belånad hos länets hypoteks-förening.

Säkerheten för kraftledningslånet utgöres av borgen av tolv personer. Då någon utdelning till oprioriterade fordringsägare i konkursboet icke kan ifrågakomma, har staten att uteslutande hålla sig till ifrågavarande borgensmän för utfående av sin fordran. Å lånet, vilket lyftes den 14 mars 1924, har inbetalats ett års ränta. Statens fordran utgöres sålunda av dels kapital å 110,000 kronor, dels ränta därå efter 5 procent från 14 mars 1925.

Ifrågavarande tolv *borgensmän* hava i en den 20 juli 1927 dagtecknad skrift hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att som full uppgörelse för sagda borgensförbindelse få inbetala ett belopp av 35,453 kronor, motsvarande vad de enligt återopad utredning ansåge sig kunna gälda. Kunde framställningen ej vinna bifall, måste de samtliga träda i konkurs, vid vilket förhållande säkert betydligt lägre avbetalning å borgensförbindelsen skulle vara att emotse. Övriga borgenärer hade antagit liknande ackord.

Den 28 oktober 1927 hava *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* av-givit infortrat gemensamt utlåtande över förevarande ansökan, varvid ämbetsverken, under återopade av verkställd utredning i ärendet, tillstyrkt, att sökandena mot erläggande av nyssnämnda belopp 35,453 kronor, befrias från vidare betalningsansvar på grund av sin ifrågavarande borgen. I ämbetsverkens utlåtande anföres följande:

Att förluster uppstode på en lånerörelse av den omfattning, staten numera bedreve, torde knappast i och för sig kunna helt undvikas.

Beträffande kraftledningslånefonden finge framhållas, att utlåning från denna fond ansetts såsom den lämpligaste och effektivaste formen för statens bistånd till de elektriska distributionsföretag på landsbygden, vilka under kristiden utfört sina anläggningar och därefter genom den särskilt för jordbruket svårartade depressionen kommit i ekonomiska svårigheter. I detta avseende hänvisades särskilt till vad departementschefen anfört vid punkt 57, tionde huvudtiteln i 1926 års statsverksproposition.

I följd av lånens sålunda angivna ändamål hade kraven på företagens räntabilitet och tillfredsställande planering i åtskilliga fall måst eftergivas och lån tilldelats huvudsakligen för att möjliggöra driftens fortsättande och för underlättande av en sanering av företagets ekonomi. Under dylika förhållanden bleve givetvis möjligheten att erhålla betalning för lånet i högre grad än eljest beroende av den ställda säkerheten. De förluster, som hittills konstaterats eller kunde väntas uppstå på lånerörelsen från kraftledningslånefonden, torde emellertid kunna anses såsom obetydliga i förhållande till de förluster, som under senare år drabbat vissa enskilda kreditinstitut.

Dessutom finge beaktas, att kraftverk och distributionsnät vore företag av fortbestående nytta och betydelse för en större allmänhet och att, även om företagare och kreditgivare emellanåt åsamkades förluster å sådana företag, för ortsbefolkningen dock i regel kvarstode den betydelsefulla förmånen att hava tillgång till elektrisk energi. Denna förmån kunde ofta fullt jäm-

föras med de fördelar, som komme en ort till del genom anläggning av vägar, järnvägar, telefonledningar o. d., vilket helt eller delvis bekostades av staten.

Erfarenheten visade, att ackordsavtal i regel gäve ett för långivaren bättre resultat än konkursförfarande. Därtill komme, att staten såsom fordringsägare, när det ändamål, för vars främjande statslån beviljats, skulle väsentligen äventyras, ofta icke ansåges böra anlita alla till buds stående utvägar för fordrans indrivande. På grund härav syntes starka skäl tala för att ackordserbjudande av staten godtoges, där sådant efter prövning befundes fördelaktigt och ändamålsenligt.

Särskilt syntes anledning föreligga för att från statens sida framgå med viss försiktighet, där man kunde riskera, att tillämpningen av ett strängare rättsligt förfarande för indrivning av statens fordringar skulle framkalla en svårare ekonomisk kris för en hel trakt. Såsom framginge av det uttalande från domhavanden och landsfiskalen i orten, vilket funnes intaget i handlingarna, syntes ett sådant förhållande just föreligga i nu ifrågavarande fall, i det de personer, vilka iklätt sig borgensansvar bland annat gentemot staten för det tidigare kraftdistributionsföretaget, redan åsamkats så stora förluster genom detsamma, att de vore att anse såsom ruinerade.

Statskontoret har i ett i samma ärende den 24 november 1927 efter remiss avgivit utlåtande jämväl tillstyrkt, att det gjorda ackordserbjudandet måtte för kraftledningslånefonden av Kungl. Maj:t antagas och att löftesmännen mot erläggande inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid av det erbjudna beloppet måtte befrias från vidare betalningsansvar på grund av den ingångna borgen för nämnda lån. Statskontoret har härvid uttalat bland annat följande:

Av den i ärendet förebragta utredningen syntes framgå, att sökandenas tillgångar efter avdrag av prioriterad gäld utgjorde tillhoppa omkring 58,000 kronor och att skulderna belöpte sig till sammanlagt omkring 230,000 kronor. En utdelning i förhållande till dessa belopp skulle motsvara 25 procent och för statskontorets del uppgå till 30,000 kronor, under det att statskontoret skulle enligt ackordsanbudet erhålla 35,453 kronor, motsvarande 29.5 procent av fordringsbeloppet.

Övriga oprioriterade fordringsägare, av vilka samtycke ansetts böra inhämtas, hade, enligt företedda bevis, lämnat sitt medgivande till ackord, och skulle utdelningen till dessa komma att beräknas efter en lägre procent än till kraftledningslånefonden.

Statskontoret hade av den utredning, vilken i ärendet framlagts, liksom av de förhandlingar, som av vederbörande tjänsteman å ämbetsverkets vägnar vid upprepade tillfällen förts med sökandena, kommit till den bestämda uppfattningen att, därest det gjorda erbjudandet avvisades, dessa bleve nödsakade att avträda sin egendom till konkurs och att statskontorets utdelning däri måste bliva avsevärt mindre än det ackordsbelopp, vars antagande nu ifrågasattes.

Med hänsyn härtill och med fäst avseende jämväl på de synpunkter kommerskollegium och lantbruksstyrelsen framhållit i fråga om de intressen, kraftledningslånefonden hade att tillgodose, ansåge sig statskontoret för sin del icke böra motsätta sig ett bifall till den gjorda framställningen.

Då det torde kunna förväntas, att ytterligare framställningar om antagande av ackord komme att göras såväl beträffande lån från kraftled-

ningslånefonden som för lån från andra under statskontorets förvaltning stående utlåningsfonder, ansåge sig statskontoret, därest ifrågavarande ansökning hänskötes till riksdagen, böra i detta sammanhang ifrågasätta, huruvida icke, för undvikande av den tidsutdräkt en hänvändelse till riksdagen i varje fall måste medföra och för vinnande av en mera affärsmässig och snabb behandling, bemyndigande borde hos riksdagen utverkas för Kungl. Maj:t att för framtiden utan dess hörande pröva och avgöra dylika ärenden.

I förut nämnda den 3 februari 1928 till Kungl. Maj:t inkomna utredning hava *kommerskollegium*, *lantbruksstyrelsen* och *vattenfallsstyrelsen* förklarat sig tillstyrka vad statskontoret sålunda ifrågasatt.

Departements-
chefen.

Beträffande till en början de skilda orsaker, som föranlett ifrågavarande elektriska föreningars å Värmlandsnäs svåra ekonomiska läge, enkannerligen de båda här närmast avsedda sammanslutningarnas, nämligen föreningarna *Ölserud—Millesvik* och *Eskilsäter*, får jag hänvisa till den av ämbetsverken i detta avseende framlagda utredningen. Såvitt av utredningen framgår, synas huvudanledningarna till föreningarnas ekonomiska trångmål hava varit dels rådande ogynnsamma förutsättningar i allmänhet för jordbrukets utveckling i förevarande trakter, dels ock det förhållandet att ledningsnätet — häri inbegripet såväl det av vattenfallsstyrelsen anlagda bygdenätet som ock själva ortsnätet — färdigställt under rådande dyrtid åren 1919—1921 med därav följande höga anläggningskostnader och betydande överkapitalisering av anläggningarna. Detta har lett till en ohållbar ekonomisk situation för de särskilda föreningarna. I stället för att tillväxa har medlemsantalet inom desamma efterhand avtagit, något som framstår såsom tämligen förklarligt, då enligt vad som upplysts de fasta kostnaderna för distributionsnätets förräntning och amortering tillika med utgifterna för själva energien i åtskilliga fall nått upp till årsbelopp, som betydligt överstiga de elektrifierade egendomarnas hela arrendevärden.

Den rekonstruktion, som under ämbetsverkens medverkan nu skulle företagas för att bringa företagen i ekonomiskt jämviktsläge, går ut på dels medgivande av vissa lättnader från vattenfallsstyrelsens sida i fråga om kraftavgiftens beräkning dels ock nedskrivning av vattenfallsstyrelsens och de privata långivarnas fordringar ävensom medgivanden i övrigt från vederbörandes sida, att amorteringstiden för lån må utsträckas, allt åtgärder som synts kunna genomföras utan att riksdagens medverkan påkallas.

Beträffande Ölseruds—Millesviks och Eskilsäters elektriska föreningar anses dock för att effektivt trygga fortbeståndet av dessa föreningars verksamhet erforderligt, att jämsides med åtgärder av nyss angivet slag även en direkt avskrivning av viss del av statens fordran enligt de tidigare utlämnade lånen från kraftledningslånefonden äger rum. Till dylik avskrivnings företagande torde riksdagens medgivande böra inhämtas. I fråga om Ölseruds—Millesvikföreningen innebär förslaget, att en nedsättning av

föreningens nuvarande kraftledningslån från 80,700 kronor till 40,000 kronor skulle åstadkommas genom direkt inbetalning från vissa borgensmän av 13,000 kronor, varefter staten skulle medgiva avskrivning av 27,700 kronor. Å Eskilsäterföreningens nuvarande lånebelopp från fonden, 48,900 kronor, skulle enligt närmare angiven plan avskrivas 16,800 kronor, varvid jämväl förutsättes viss ekonomisk insats från vederbörande borgensmäns sida.

För egen del anser jag de rekonstruktionsförslag, som sålunda av de fyra ämbetsverken efter omfattande utredningar framlagts, och den i sådant avseende uppgjorda planen vara av beskaffenhet att böra från statens sida godtagas. Härför synes tala såväl statens egna intressen med avseende å dess fordringsanspråk som betydelsen av att icke ett stort antal personer uti ifrågavarande redan förut ekonomiskt svagt ställda bygd bringas till fullständig ruin.

Ämbetsverken hava vidare hemställt, att ett allmänt medgivande måtte hos riksdagen utverkas om rätt för Kungl. Maj:t att för framtiden pröva och avgöra frågor om antagande av ackord såväl beträffande lån från kraftledningslånefonden som från vissa andra under statskontorets förvaltning stående utlåningsfonder. Frågan om en dylik generell befogenhet för Kungl. Maj:t synes vara av beskaffenhet att böra tagas under omprövning i annat sammanhang.

Vidkommande till sist kraftledningslånet till det numera i konkurs försatta *Gustafsfors nya kraftaktiebolag* har, såsom av lämnad redogörelse framgår, det visat sig, att den ställda borgenssäkerheten för lånet varit otillräcklig. För egen del har jag icke velat motsätta mig ett godtagande av det gjorda ackordserbjudandet från borgensmännen. Enär, på sätt ovan skett, frågan om eftergivande av statens rätt med avseende å vissa från kraftledningslånefonden utlämnade lån föreslagits skola underställas riksdagens behandling, har det syntts mig lämpligt, att i samband därmed jämväl nämnda ackordsfråga underställes riksdagens prövning.

I avseende å sättet för beredande av täckning för de förluster, som genom förutberörda nedskrivningar uppkomma å fonden, får jag hänvisa till den allmänna utredning angående kapitalförluster å statens utlåningsfonder m. m., som framlagts i årets statsverksproposition (utgifter för kapitalökning; sid. 39). Jämväl för ifrågavarande förluster å kraftledningslånefonden torde täckning böra beredas på sätt i statsverkspropositionen föreslagits, nämligen genom anlåtande av den under riksgäldskontorets förvaltning ställda fonden för statsskuldens amortering, därvid det blivande ersättningsbeloppet bör tillföras riksgäldskontoret i gottgörelse för den uppkomna förlusten av lånemedel. Enligt vad i statsverkspropositionen förutsatts, bör för varje räkenskapsår upprättas redogörelse över dylika förluster under året och täckning av eventuella förluster beredas över den

riksstat, som fastställes närmast efter räkenskapsårets utgång. Ett bifall till nu föreslagna avskrivningsförfarande inverkar sålunda ej på riksstaten för budgetåret 1928—1929.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

1) att å Ölseruds—Millesviks elektriska förenings och Eskilsäters elektriska förenings skulder till kraftledningslänefonden må, i samband med genomförande av nämnda förenings rekonstruktion i enlighet med här ovan framlagd plan, avskrivas högst 27,700 kronor å den förra förenings skuld och högst 16,800 kronor å den senare förenings; samt

2) att löftesmännen för ett Gustafsfors nya kraftaktiebolag från sagda fond tidigare beviljat lån må mot erläggande av ett belopp av 35,453 kronor befrias från vidare betalningsansvar på grund av för sagda lån ingången borgen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Hugo Nordlander.
